

Dagens frågor

Till Svensk Tidskrifts läsare

Med den nya årgången har ändringar skett inom Svensk Tidskrifts redaktion. Efter 23 år som redaktör och ansvarig utgivare avgår professor Erik Anners och efter 13 år som redaktör fil dr Thede Palm. Orsaken är deras naturliga önskan att efter så många år få lämna över uppgiften och ansvaret till en yngre generation. I redaktionen kvarstår riksdagsledamoten Margaretha af Ugglas och som nya redaktörer inträder statssekreterare Mats Svegfors och civilekonom Rolf Englund. Pol mag Lillemor Lindberg är alltså jämt redaktionssekreterare.

Båda de avgående har uttryckt en önskan om att ingenting skall skrivas om dem och om deras arbete med tidskriften. Så mycket får väl dock sägas, att de med framgång vårdat Svensk Tidskrifts stil och egenart. De kommer också att medverka i fortsättningen.

Den nya redaktionen vill göra sitt bästa för att fortsätta Svensk Tidskrifts traditioner och för att utveckla tidskriften vidare. Det är angeläget att denna uppehåller sitt anseende som oberoende konservativ.

Den har alltid varit självständig och har aldrig ägts av ett politiskt parti, vilket gjort att den fritt kunnat yttra sig i alla frågor. Som medarbetare har den sökt och söker sådana oberoende av partifärg, något som inte minst framgår av detta nummer. Sextiosex årgångar av en kulturpolitisk tidskrift: Det måste innebära att läsarna funnit att Svensk Tidskrift fyller en uppgift, som också i fortsättningen måste bli väl förvaltd.

Ja till avveckling

Om tio år, 1990, kommer 40 % av Sveriges elström att komma från kärnkraftverk. Den sk ja-sidan i folkomröstningen vill successivt

avveckla de tolv reaktorer som då är i drift. Det bortfall av elström som då uppkommer måste i allt väsentligt kompenseras genom idrifttagning av nya kolkraftverk. Dessa tar lång tid att planera och bygga. Det betyder att även om den sk ja-sidan vinner i folkomröstningen, vilket verkar sannolikt, kommer regering och riksdag redan om några få år att tvingas besluta om byggande av de kolkraftverk som skall ersätta de äldsta kärnkraftverken.

Sanningen är att det idag inte finns något parti som säger sig vara för byggande av fler kärnkraftverk. Alla partier säger sig vara för en avveckling av kärnkraften på längre eller kortare tid. Att det har blivit så beror självfallet, som alla vet, på de olika partitaktiska turerna kring kärnkraften.

Det är ändå självklart att alla som vill trygga Sveriges energiförsörjning skall rösta på något av den sk ja-sidans linjer. En seger för centerns och kommunisternas snabbstopp för kärnkraften skulle medföra svåra ekonomiska följder. De investeringar som gjorts skulle kastas bort. Tillgången på elström skulle bli knapp och kanske leda till prishöjningar på el som har som enda syfte att hålla förbrukningen nere. Även om det skulle gå att bygga fler kolkraftverk på kort tid än vad den sk Konsekvensutredningen har räknat med, skulle det leda till svåra påfrestningar för stora delar av den tunga industrin, däribland skogsindustrin.

Vissa experter ägnar sig åt att debattera om världens oljereserver räcker i 50 eller kanske i 80 år. Det är ointressant. Det intressanta är att oljan håller på att ta slut under våra barns livstid. För att klara den krisen behöver vi utnyttja alla de energislag som går att uppbringa. Oljan är för värdefull för att eldas upp. Den olja som finns kvar kom-

mer mänskligheten att behöva för andra ändamål.

Det kommer förr eller senare att gå upp för både allmänhet och politiker. Ju förr det sker desto bättre. Den kommande folkomröstningskampanjen kommer att ge goda tillfällen för allmänheten att informera sig om energisituationen. Det betyder att även om folkomröstningen ger till resultat att kärnkraften skall avvecklas – några andra alternativ gives ju icke – så kommer kampanjen att öka allmänhetens insikt om att det är ont om energi och att vi behöver all den energi som vi kan få.

Idag är det bara cirka tio procent av väljarna som vill ha fler än tolv reaktorer. Det gör partiernas handlande begripligt. Man kan inte vara statsman om man inte vinner nästa val. Men det skulle inte förvåna om den procentsiffran kommer att vara betydligt större om några år.

Högskoleintagningen

Trepartiregeringen har förutskickat förslag om nya bestämmelser för intagning till högskolorna. Det är inte en dag för tidigt att reglerna ändras. Visserligen har de bara varit i bruk sedan 1977, men erfarenheter och utvärderingar har redan på ett övertygande sätt dokumenterat att systemet är misslyckat i väsentliga avseenden.

Vid läkarutbildningen har medelåldern för nyintagna på kort tid ökat från 20 till 30 år. En del är 40–50 år, ja to m ännu äldre! Det är ett anmärkningsvärt samhällsekonomiskt slöseri. Följden blir att läkarna i genomsnitt får tio år kortare yrkesverksam tid. Den investering samhället gör i deras dyrbara utbildning blir alltså avsevärt mindre räntabel. En annan negativ konsekvens är att forskarrekruteringen inom medicinen

försvåras. Potentiella forskare, som uppnått en viss ålder, finner det inte alltid attraktivt att satsa på en osäker forskarkarriär.

Av dem som antogs till lärarutbildningen hösten 1978 hade cirka hälften minst fyra års arbetslivserfarenhet. Varannan sökande med så lång arbetslivserfarenhet kom in, men bara en på tio bland dem som saknade sådana meriter. Antagningssystemet har följaktligen tvingat ut många ungdomar i förvärvslivet för att konkurrera på en besvärlig arbetsmarknad. Det är olyckligt för dem själva och framför allt för dem som därigenom inte får jobb. Det kan också sägas att antalet studiemisslyckanden av allt att döma ökat – och för de flesta är sådana i realiteten personliga tragedier.

Ett nytt intagningssystem till högskolan bör framför allt syfta till att öka antalet studerande som kommer direkt från gymnasiet. Idag är det bara 20 procent. En rimlig målsättning borde vara att minst 50 procent tas in enbart på betygsmeriter. Om man – som Sveriges Professorers Förening föreslagit – även låter dem som inte kommer direkt från gymnasiet ingå i den kvoten borde den nog göras ännu större.

Ett oavvisligt krav är att det besynnerliga påhittet med föreningsmeriter slopas. Det missgynnar kvinnliga studerande. Det går inte heller att påvisa att en kassör i en förening, vilken det nu är, skulle vara mer lämpad än andra för exempelvis medicinska studier.

Det är också uppenbart att alltför stor vikt läggs vid arbetslivserfarenheter. Avsikten var bl a att reducera den sociala snedrekryteringen till högskolan, men det verkar som om effekten snarare blivit den motsatta. De som kommer direkt från gymnasiet diskrimineras, och det var väl inte meningen.

Lämpligt är att i första hand sådana meriter som verkligen betyder någonting för studieresultatet vid högskolan tillmäts betydelse. Intagningssystemet är alldeles för viktigt för att det skall få genomsyras av ogenomtänkt jämlikhetsfanatism.

Budgeten

Det nyligen presenterade budgetförslaget kan kort och gott sammanfattas under rubriken "Reformstopp". Därmed tycks den nya trepartiregeringen mera ha sett till det ekonomiskt nödvändiga än till vad som förmodats vara det politiskt möjliga. Det är bra.

För bara några år sedan hörde reformstoppet till anklagelsepunkterna mot Moderata samlingspartiet. I dag är det regeringspolitik. Vad har hänt på tre år?

Även om förändringar i den politiska sfären – borgerliga regeringar och ett starkt moderat parti – har bidragit till utvecklingen, får man nog söka huvudförklaringen i den ekonomiska verkligheten. I hägn av politisk retorik över tematan som "jämlikhet", "solidaritet" och "socialismens tredje steg" lät socialdemokraterna de i den offentliga sektorn inneboende expansionskrafterna bestämma dagspolitiken. Den demokratiska socialismen i vardagstappning blev inte stort mer än oförmåga att säga nej till byråkraternas propåer om tillväxt och maktutvidgning för den egna byråkratin.

Detta bäddade för trepartiregeringen 1976 och gav också den regeringen dess arbetsförutsättningar. Samhällsekonomin var försatt i fundamental obalans. Den offentliga sektorn – och därmed skatteanspråken – hade sprängt de samhällsekonomiska ramarna. Och på sitt sätt var detta ett dukat bord för Fälldins första regering. Det var lätt att peka på socialdemokratiska försum-

melser och likaledes lätt att få förståelse för behovet av en kraftfull ekonomisk politik. Men, regeringen nådde inte ända fram i de budgetförslag som lades fram 1977 och 1978. Trots ambitioner att spara kännetecknades budgetförslagen av viss utbyggnad av den offentliga sektorn och därmed av ökade skatteanspråk om dessa än inte direkt om-sattes i skattehöjningar.

Efter en konjunkturuppgång har nu trepartiregeringen, i något förändrad tappning, gjort sin tredje ansats att spara i offentlig sektor. Till skillnad från de föregående tillfällena har man nått – om inte ända fram – så ändå en bit på vägen. Efter konjunkturuppgången har det varit nödvändigt. Den offentliga sektorn kan inte längre tillåtas fortsätta öka sina anspråk när landets ekonomi kräver prioritering av produktiva investeringar i vid mening.

Politisk vana i någon utsträckning och ekonomiska realiteter i stor utsträckning förklarar ett framgångsrikt budgetarbete. Men det räcker inte med vunna framgångar. Med den utveckling som transfereringar av olika slag ger, måste reformstoppet utvecklas till ett slags partiellt avvecklingsprogram för offentlig sektor för att ekonomin skall kunna klaras. Inkomstöverföringar till hushåll, kommuner och företag ger nämligen utan nya reformåtaganden en real tillväxt av den offentliga sektorn som är så stor att även reformstoppets budgetpolitik ger samhällsekonomiska problem.

Hur ser en rimlig avvecklingsstrategi ut? Ja, den ser sannolikt inte ut så som den antyds i regeringens budgetförslag. Avveckling är inte detsamma som höjda taxor, minskade anslag till oförändrade verksamhetsgrenar och generell restriktivitet mot varje ny satsning. En sådan avvecklingsplan skulle

riskera leda oss in i Galbraiths underför-sörjda offentliga sektor. Alla uppgifterna skulle finnas kvar, men skötas mycket sämre till ett avsevärt högre pris. En sådan "hori-sontell" ambitionsnivåsänkning är inte att förorda.

I stället bör en "vertikal" nedskärning ske. En sådan innebär, att man i politisk ordning fattar beslut om att avbryta offentliga program eller upphöra med offentlig verksamhet. Man förlitar sig då inte på att myndighe-terna skall kunna spara pengar inom oför-ändrade politiska ramar. Man tar det fulla politiska ansvaret för att resursramarna är snävare än vad riksdagen genom tidigare beslut utgått från. Under 47 år har man ägnat arbetsåren i kanslihuset åt att finna ut vilka nya insatser det allmänna skall göra. Nu är det dags att ägna arbetsåren åt att finna ut vilka gamla insatser som skall av-vecklas. Den 11 januari var den första dagen i det första av dessa arbetsår. Förhoppnings-vis.

Parlamentariskt förfall

Det är ingen hemlighet att den politiska de-batten förgrovats under senare år. Tenden-sen här till började efter Tage Erlanders av-gång som statsminister. Vad denne än tänkte och privat sade om sina politiska mot-ståndare – Ulla Lindströms minnen från regeringstiden ger autentiska exempel – uppträdde han korrekt inför offentligheten. Han hade respekt för Sveriges riksdag. Olof Palme, som kom efter honom, nyttjade en annan vokabulär. Hans sätt att uppträda var förmodligen väl överlagt: han ville framstå så nästan överväldigad av motståndares, resp Förenta Staternas uselhet att bara kraft-ord kunde återge hans känslor.

Att han ledde socialdemokraterna till det

nederlag, som gjorde att regeringen Fälldin I trädde till, blev uppenbarligen en chock för honom. Man minns de första riksdagsde-batterna efter regeringsskiftet och hans hat-fulla löften om hämnd. Då var nog hans reaktioner äkta. Genom TV förmedlades de till svenska folket, som jämförde honom med hans mera charmfulle företrädare.

Charmfull är inte ordet för Olof Palme. Men försöka duger. I 1979 års valrörelse tvingade han sig till att försöka leka lands-fader, omväxlande med att uttrycka sig som blyg oskuld. "Varför skäller alla på mig?" kunde han vädjande och spelat hjälplöst frå-ga i valdebatten. Det var inte illa gjort men tydligen ansträngande, ty efter det nya och för honom oväntade nederlaget återgick allt till det gamla.

En hans lärjunge i politiska sammanhang är Carl Lidbom. Ingen kan ens ha drömt om att använda ordet charm i samband med honom. Hans intelligens, ty sådan har han, är också av annan typ än Olof Palmes. Det-samma gäller om hans spiritualitet. När Pal-me väser eller svär för att bygga upp in-trycket av avsky och förakt utmärker sig Lid-bom genom att vara drumlig.

Både i Fälldin I och i Ola Ullstens minire-gering var förre justitierådet Sven Romanus justitieminister. Om någon åtnjöt allmän akt-ning var det han. Inte ens Lidbom, kanske särskilt inte han, skulle vågat vara ohövlig mot honom. När Romanus nu inte längre är med, tog Lidbom tillfället i akt att göra ett personligt angrepp mot honom i en interpel-lation till den nye justitieministern Håkan Winberg.

Kanske skulle Winberg helt enkelt ha un-derlätit att besvara en så formulerad inter-pellation, men han valde att i sitt svar ge Lidbom en elegant reprimand. Men ett flo-

rettstygn går inte igenom huden på en flodhäst. Lidbom låtsades som han ingenting förstod, blånekade till sin ohövlighet och vägrade att be om ursäkt för att han med oförsämldheter angripit en gentleman, som dessutom inte längre kan tala i riksdagen och som alltså inte kunde försvara sig.

Det påstås att Carl Lidbom var designerad att bli utrikesminister i den regering, som

Olof Palme hade färdig i höstas men som inte fick träda till. Det hade blivit ett vackert bidrag till det parlamentariska livets förfall. Nu slapp vi uppleva det. Kanske rent av de östgötska socialdemokrater, som blev påtvingade honom som sin representant i riksdagen, om tre år också har fått nog av honom.

Pärmar för årgång 1979

kan rekvireras från Svensk Tidskrifts expedition, tel 08-67 59 55, eller genom insättning av kronor 25: – på postgiro 7 27 44-6.